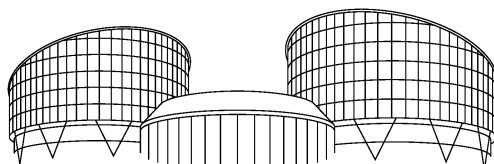

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заява № [43464/18](#))

© Переклад: адвоката, кандидата юридичних наук, доцента,
заслуженого юриста України

Олександра Дроздова

адвоката, кандидата юридичних наук, доцента

Віктора Янишена

адвоката, кандидата юридичних наук,
директора Адвокатського бюро «Дроздова та партнери»

Олени Дроздової

Андрія Цибулько

Офіційне цитування:

CASE OF MOLDAVSKA v. UKRAINE

(Application no. [43464/18](#))

Офіційний текст англійською мовою:

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-193900>

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

14 травня 2019 року

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

У справі Молдавська проти України,

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи 14 травня 2019 року палатою у складі:

Андре Потоцький Сициліан (André Potocki), голова,
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska),
Сіофа О'Лірі (Síofra O'Leary),
Мартінш Мітс (Mārtiņš Mits),
Габріеле Куцко-Штадлмайер (Gabriele Kucsko-Stadlmayer),
Лютіф Хюсенов (Lətif Hüseynov)
Ладо Чантурія (Lado Chanturia), судді,

і Мілан Блашко (Milan Blaško), заступник секретаря секції,

Беручи до уваги вищезазначену заяву, подану 5 вересня 2018 року,

Після обговорення вирішує наступне

ФАКТИ

1. Заявниця, пані Катерина Макарівна Молдавська, є громадянином України, народилась в 1944 році і живе в Миколаєві.

А. Обставини справи

2. Факти справи, представлені заявником, можуть бути узагальнені наступним чином.
3. У червні 2017 року заступник прокурора Миколаївської місцевої прокуратури подав позов до Господарського суду Миколаївської області (Миколаївський суд) в інтересах держави, оскаржуючи рішення Коблівської сільської ради продати земельну ділянку, розташовану біля ватерлінії заявникові та І. для їх комерційних потреб (вони мали магазин, розташований на цій ділянці).
4. 25 липня 2017 року заявник уповноважив правника, пана М., представляти її в національних судах та інших установах протягом трьох років без зазначення будь-якого конкретного провадження. Необхідна форма повноважень завірена нотаріально. Вона не визначила М. як адвоката.
5. 7 серпня 2017 року Миколаївський суд виніс рішення, за яким він задовольнив вимогу прокурора та анулював договір купівлі-продажу між Коблівською сільською радою та

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

- заявником та І. щодо даної земельної ділянки на тій підставі, що відповідно до чинного законодавства земля в прибережній зоні не може бути приватизована.
6. Заявник подав апеляцію на рішення від 7 серпня 2017 року.
 7. 1 листопада 2017 року Одеський апеляційний господарський суд залишив рішення від 7 серпня 2017 року без змін. Заявник був представлений своїм правником М. на слуханні в Апеляційному суді.
 8. 20 листопада 2017 року М. подала апеляційну скаргу на рішення від 7 серпня та 1 листопада 2017 року до Верховного господарського суду.
 9. Після судової реформи в Україні справа була передана до Верховного Суду.
 10. 12 березня 2018 року Верховний Суд ухвалив постанову про відмову в задоволенні апеляції заявника з питань права, оскільки М. не представила доказ того, що він є адвокатом. Верховний суд зазначив, що згідно зі змінами до Конституції України, які набули чинності 30 вересня 2016 року, з 1 січня 2017 року було обов'язковим, щоб заявники були представлені саме адвокатом у всіх провадженнях, порушених після цієї дати, в яких Верховний Суд засідав як суд касаційної інстанції.

В. Відповідне національне законодавство

1. Конституція України

11. Як зазначено до 30 вересня 2016 року, у відповідному положенні Конституції:

Стаття 59

«Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.»

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

12. Згідно із змінами, які набрали чинності 30 вересня 2016 року, відповідні положення передбачали, що:

Стаття 59

«Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.»

Стаття 131-2

«Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Незалежність адвокатури гарантується.

Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом.

Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.»

Глава XV Перехідні положення

«16-1. З дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)":

...

11) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-1 та статті 131-2 цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції - з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції - з 1 січня 2019 року.

...

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)", здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, - до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.»

2. Господарський процесуальний кодекс України

(а) Формулювання до 15 грудня 2017 року

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

13. Згідно зі статтею 28 Господарського процесуального кодексу України (далі - «Кодекс»), який діяв до 15 грудня 2017 року, на момент подання апеляції з питань права фізичні особи могли або представляти себе особисто, або через представника, повноваження якого підтверджуються нотаріально посвідченою довіреністю.

(б) Формулювання від 15 грудня 2017 року

14. На підставі Закону про внесення змін до Кодексу від 3 жовтня 2017 року було прийнято новий повністю переглянутий текст Кодексу. Ця нова редакція Кодексу набула чинності 15 грудня 2017 року. Доречні статті наступні.

15. Стаття 12 Кодексу, яка визначає форми господарського судочинства, визначає спрощене позовне провадження як "призначене для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи" (§ 3). Він визначає малозначні справи як "справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб" та "справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.» (§ 5).

16. Стаття 16 § 2 Кодексу передбачає, що «представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.».

17. Стаття 57 передбачає, що неповнолітні та особи, які не мають достатньої дієздатності, представляються законними представниками, такими як батьки, вихователі або опікуни.

18. Стаття 58 передбачає, що «представником у суді може бути адвокат або законний представник», за винятком малозначних справ, в яких представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років і має цивільну процесуальну дієздатність, за умови, що він не належить до категорії осіб, які взагалі не можуть виступати в якості представників через

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

конфлікт інтересів. Перелік категорій таких осіб передбачено статтею 59 Кодексу.

19. Стаття 247 визначає категорії справ, які можуть або не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження.
20. Стаття 287 передбачає, що не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах, крім випадків, якщо:
 - а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;
 - б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;
 - в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;
 - г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.
21. Відповідно до пункту 4 (1) статті 292 Касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом також, якщо касаційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

СКАРГА

22. Заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції на незаконне обмеження її доступу до суду касаційної інстанції.

ПРАВО

23. Заявник скаржився, що її представнику не було дозволено подавати касаційну скаргу з питань права і що таке обмеження не можна було передбачити під час спроби подати таку скаргу. Вона також стверджувала, що існує виняток з правила щодо представництва виключно адвокатом, якщо

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

справа була малозначною, але законодавство на момент оскарження не вказало, які справи слід вважати малозначними. Вона посилалася на пункт 1 статті 6 Конвенції, який передбачає:

«Вирішуючи свої цивільні права та обов'язки ... кожен має право на справедливий ... розгляд справи ... судом ...»

24. Суд нагадує, що право доступу до суду не є абсолютним, і може підлягати обмеженням, які дозволяються опосередковано, оскільки право на доступ до суду за своєю природою потребує державного регулювання, яке може змінюватися в часі та місці відповідно до потреб і ресурсів суспільства та окремих осіб. Визнаючи таке регулювання, Договірні держави користуються певною свободою розсуду. Попри те, що ухвалення остаточного рішення щодо дотримання вимог Конвенції є повноваженнями Суду, він не повинен піднімати оцінку національних органів будь-якою іншою оцінкою того, що може бути найкращою політикою у цій сфері. Тим не менше, обмеження, що застосовуються, не повинні обмежувати доступ, який залишається для особи, у такий спосіб або в такій мірі, що сама суть права буде порушена. Крім того, обмеження не буде сумісним з пунктом 1 статті 6, якщо воно не переслідує легітимну мету і якщо відстуне розумне співвідношення пропорційності між засобами, що використовуються та метою, яка має бути досягнута (див. *Зубац проти Хорватії* [ВП] № 40160/12, § 78, 5 квітня 2018 року).
25. Конвенція не зобов'язує Договірні держави створювати апеляційні чи касаційні суди. Проте, якщо такі суди існують, гарантії статті 6 повинні бути дотримані, наприклад, у тій частині в якій вона гарантує учасникам судового процесу ефективне право доступу до суду, який вирішить спір щодо їхніх прав та обов'язків цивільного характеру (там само, § 80). Однак, спосіб застосування пункту 1 статті 6 до апеляційних або касаційних судів, залежить від особливостей судового провадження, про яке йдеться, і необхідно враховувати всю сукупність процесуальних дій, проведених

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

- межах національного правопорядку, а також роль судів касаційної інстанції в них (там само, § 82).
26. Суд також нагадує, що вимога про те, щоб апелянт був представлений кваліфікованим правником перед судом касаційної інстанції, як, наприклад, вимога, що застосовується в даній справі, не може розглядатися як така, що суперечить статті 6. Ця вимога чітко сумісна з особливостями статусу Верховного Суду як вищого суду, що розглядає апеляційні питання, і це загальна риса правових систем у ряді держав-членів Ради Європи (див., наприклад, *Siałkowska проти Польщі*, № 8932/05, § 106, 22 березня 2007 року та *Gillow проти Сполученого Королівства*, 24 листопада 1986 року, § 69, Серія А № 109). Навіть більш широке обмеження вільного вибору захисника, що звужує його лише до адвоката перед усіма судами, само по собі не може підняти питання за статтею 6 Конвенції, оскільки для забезпечення ефективного захисту особи можуть вимагатися конкретні юридичні кваліфікації. Однак таке обмеження права заявника повинно мати достатню підставу у внутрішньому законодавстві, щоб уникнути свавілля.
27. У справі «*Загородній проти України*» (№ 27004/06, 24 листопада 2011 року), яка стосувалася ситуації до проведення конституційної реформи 2016 року (див. пункт 11 вище), Суд був покликаний розглянути питання заявника про представництво в українських судах юридично підготовленою особою, яка не була адвокатом. Така можливість була передбачена Конституцією, але не була достатньо деталізована в процесуальному законодавстві, що призвело до висновку Суду про те, що право Загороднього на вільний вибір свого захисника було обмежено у спосіб, що є несумісним з вимогами статті 6 § 1 та 3 Конвенції (див. вищезазначене *Загородній проти України*, § 55). Тепер Суд зобов'язаний вивчити ситуацію щодо права заявника вільно вибирати свого юридичного представника після внесення змін до Конституції, описаних вище (див. пункт 12).
28. За обставин даної справи заявник і її представник повинні були знати про однозначні перехідні положення Конституції, що стосуються потреби в представництві у Верховному Суді, яке повинно проводитися виключно адвокатами з 1 січня

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

2017 року. Виняток з цього правила було зроблено для справ, які вже були розглянуті 30 вересня 2016 року, коли були внесені зміни до Конституції, що не стосувалося заявника. Більше того, відповідні статті Господарського процесуального кодексу України, викладені до вступу в силу 15 грудня 2017 року, не містять жодного положення, яке могло б ввести в оману заявника щодо застосовності вищезазначених конституційних положень до її справи. Таким чином, обмеження обов'язкового представництва було передбачуваним і обґрунтованим.

29. Суд також зазначає, що процедурні вимоги, такі як обов'язкове представництво адвокатом, не повинні обмежувати право суб'єкта права на доступ до суду у зв'язку з її фінансовим становищем. Це означає, що сторона повинна мати можливість подати заяву про надання правової допомоги з метою виконання такої процедурної вимоги (див., *mutatis mutandis*, *Шамоян проти Вірменії*, № 18499/08, § 35, 7 липня 2015 року). У даній справі заявниця не стверджувала, що вона не могла звернутися або дозволити собі залучити адвоката, або потребувала державної правової допомоги для того, щоб мати таке представництво.
30. Суд не бачить необхідності розгляду аргументів заявника про те, що її справу можна було б вважати "малозначною", і тому вона могла б мати право користуватися винятком з правила про обов'язкове представництво, враховуючи, що малозначні справи не підлягають оскарженню до суду касаційної інстанції відповідно до процесуальних положень. Таким чином, питання про доступ до Верховного Суду не могло б виникнути, якщо її справу дійсно вважали малозначною, і тому її апеляція з питань права була б неприйнятною *ratione valoris* (див., наприклад, *Зубац*, наведене вище, § 83, з додатковими посиланнями та більш докладною інформацією в українському контексті, *Азюковська проти України* (ухвала) [Секція], № 26293/18, 9 жовтня 2018 року).
31. Беручи до уваги вищевикладені міркування, Суд робить висновок, що немає жодної підстави вважати, що право заявника на суд у розумінні пункту 1 статті 6 було порушено.

МОЛДАВСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

32. Звідси випливає, що ця скарга є явно необґрунтованою і має бути відхилена відповідно до пунктів 3 (а) та 4 статті 35 Конвенції.

З цих підстав Суд, одногосно,

Оголошує заяву неприйнятною.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 6 червня 2019 року.

Мілан Блашко
(Milan Blaško)

заступник секретаря секції

Андре Потоцький Сициліан
(André Potocki)

голова